

TOMÁŠ ZÁLEŠÁK: Obec v kríze

Malé pozvanie do politickej filozofie a sprievodca stavmi živočícha politického
Trnava, Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave 2014. 280 s.

Politológ a filozof Tomáš Zálešák nás prostredníctvom svojej monografie pozýva na krátky exkurz politickou filozofiou a na diskusiu o podmienkach, v ktorých sa človek, v aristotelovskom ponímaní, môže rozvíjať ako tvor politický. Autor sa podujal na neľahkú úlohu sprievodcu, pripomínajúceho postavu Vergília, ktorý sprevádza Danteho tromi posmrtnými svetmi (s veršami z *Božskej komédie* sa stretávame aj v predkladanom diele). Avšak nasledovať ho a skúmať fundamentálne i súčasné predpoklady nášho bytia, spojené s objavovaním často nepríjemných a nepohodlných skutočností o nás samých, si vyžaduje dávku odvahy a odhodlania.

Napriek často zaznievaným pochybnostiam o užitočnosti politickej filozofie autor poukazuje na jej nezastupiteľné miesto vo verejnom priestore ako nástroja kritického reflektovania obce. Vyzdvihuje hodnotu inštitucionálne zakotvenej slobody a zdôrazňuje nevyhnutnosť politiky pre zdravé fungovanie spoločnosti, napriek všetkým jej nedostatkom. Akékoľvek snahy o nahradenie politiky nejakým „spásanosným“ projektom rázne odmieta – a v tejto súvislosti sa snaží pochopiť pôvod ideologických hnutí našej nedávnej minulosti, vyvodit' z nich poučenie i výstrahu pre súčasníkov. Popri reflexiách z oblasti politickej a morálnej filozofie, antropológie či teológie tak autor necháva vyniknúť svoju znalosť problematiky totalitarizmu, ktorá, okrem iného, tiež patrí k jeho odbornému zameraniu.¹

Prvá kapitola nás symbolicky vnáša do prostredia justičného procesu so Sokratom, ktorý musí zomrieť, pretože kladie otázky a jeho žalobcovia nie sú schopní odpovedať. Sokratov ostení otázok, ako ho autor nazýva, tu s nami zostáva a pripomína nám dôležitosť vedenia dialógu, diskusie a schopnosti komunikácie, bez ktorej zlyháva samotná politika. Pravda ako základný cieľ filozofie a kritická reflexia obce ako základná úloha politickej filozofie sú kľúčové motívy, ktorých dôležitosť autor zdôrazňuje aj pre dnešnú dobu.

Druhá kapitola predostiera východiská filozofického uvažovania o podstate ľudskej prirodzenosti a prirodzenosti obce. Odvolávajúc sa na Aristotelovu charakteristiku človeka ako bytosti nachádzajúcej sa niekde medzi bohom a zvieratím, s prihliadnutím na teóriu ontologických vrstiev podľa Davida L. Levyho a Erica Voegelina, autor konštatuje, že človeku je predurčené existenčné napätie. Túto predstavu prenáša aj na spoločnosť, ktorá by bez vnútorných napätí a konfliktov bola spoločnosťou mŕtvou. Tak ako pre človeka, aj pre obec je nedokonalosť prirodzená, čo poskytuje možnosť na neustále napredovanie a zlepšovanie. Autor na tomto mieste originálne definuje tzv. terapeutickú funkciu filozofie pre obec.

---

1 Pozri Zálešák, T., *Diablova práca*. Bratislava, Kalligram 2005.

Filozofia sa podľa jeho názoru musí zaoberať štúdiom tak zdravých, ako aj chorobných stavov obce.

Úvahami o deformovaných, patologických stavoch spoločnosti sa zaoberá tretia, najobsiahlejšia kapitola s príznačným názvom *Kríza*. Kríza postihuje tak jednotlivca, ako aj spoločnosť a vyvoláva individuálne i celospoločenské morálne dilemy a zlyhania. S krízou súvisí celý rad skutočností, ktorým sa autor venuje, od ideológií a konšpiračných teórií cez masové hnutia až po vojny a revolúcie. Stav po prehraní kríz je veľmi krehkým obdobím. Keď sa tradičné ľudské a inštitucionálne väzby pretrhnú, treba dať politickej realite nový inštitucionálny rámec, inak môže byť tento náhle odpolitizovaný priestor zaplnený nejakou náhradou za politiku, čo so sebou prináša ďalšie, i ideologické, hrozby. Síce je politika plná chýb, nespravodlivosti a nesprávnych rozhodnutí, no vo svojich funkciách sa nedá ničím nahradiť. To autora privádza k reflektovaniu porevolučnej situácie, ktorá u nás nastala po novembri 1989. Úspechu postkomunistických reforiem okrem iného bránila absencia vitálnej a spontánne vytvorenej občianskej spoločnosti, ktorá by dokázala vyplniť vákuum vzniknuté po rozbití starého poriadku. Občianska spoločnosť podľa neho dodnes trpí „podvyživenosťou“.

V stati venovanej otázke politického vzdelávania autor reaguje na spochybňujúce tvrdenia o užitočnosti humanitných vied a zmysluplne argumentuje v prospech dôležitosti ich postavenia. Akcentuje úlohu politickej filozofie, ktorá definovaním problémov a reflektovaním politických činov pôsobí ako nenápadný, no nezastupiteľný sprievodca praktickej politiky. Politická filozofia síce neponúka zaručený recept na realizovanie správnej politiky, avšak robí praktické politické konanie jednoduchším tým, že sokratovsky kladie otázky, definuje problémy, reflektuje politické činy a podnecuje k diskusi. Autor na tomto mieste polemizuje s požiadavkou hodnotovej neutrality a konštatuje, že vedec musí racionálne a zrozumiteľne rozlišovať medzi hodnotami, inak nedokáže v prípade potreby poukázať na ich nebezpečnú a odvrátenú verziu.

Posledná kapitola nás opäť vracia do prostredia prebiehajúceho procesu so Sokratom, ktorý je odsúdený na smrť. Neutečie, keď má možnosť, pretože útekom by potvrdil oprávnenosť svojho obvinenia a rozsudku svojich žalobcov. Sokratova smrť je vyvrcholením a potvrdením toho, čím žil. Zostal verný klasickému nároku filozofie na hľadanie pravdy. Jeho odkaz, a snáď aj odkaz tejto knihy, azda nič nevyjadrí lepšie než záverečné slová samotného autora. „Život v pravde vracia politike aj politickej vede dôstojnosť. Umožňuje nachádzať poriadok uprostred neporiadkov doby. Učí nás nachádzať zmysel vo svete zamorenom nezmyslami. Ukazuje nám cestu v čase krízy.“²

2 Zálešák, T., *Obec v kríze. Malé pozvanie do politickej filozofie a sprievodca stavmi živočicha politického*. Trnava, Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave 2014, s. 273.

Anotovaná kniha je významným príspevkom nielen v oblasti humanitných vied, ale aj praktickej politiky. Je určená všetkým, ktorým politické záležitosti nie sú ľahostajné. Okrem už tradične používaných odborných prameňov k preberaným témam autor odkazuje aj na menej citované práce a na dokreslenie podstaty svojich úvah siaha aj po úryvkoch z rôznych literárnych a dramatických diel, čo robí text zaujímavejším a ľahšie „stráviteľným“ aj pre nezasväteného čitateľa.

Dominika Borbélyová